

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a patra)

5 iunie 2014*

„Convenția de punere în aplicare a Acordului Schengen — Articolul 54 — Principiul «ne bis in idem» — Domeniu de aplicare — Ordonanță de netrimitere în judecată pentru motivul că nu există suficiente probe dată de o instanță a unui stat contractant — Posibilitate de redeschidere a anchetei judiciare în cazul în care apar probe noi — Noțiunea de persoană împotriva căreia a fost pronunțată o «hotărâre definitivă» — Urmărire penală într-un alt stat contractant împotriva aceleiași persoane și pentru aceleași fapte — Stingerea acțiunii penale și aplicarea principiului ne bis in idem”

În cauza C-398/12,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 35 UE de Tribunale di Fermo (Italia), prin decizia din 11 iulie 2012, primită de Curte la 29 august 2012, în procedura penală împotriva

M,

CURTEA (Camera a patra),

compusă din domnul L. Bay Larsen (raportor), președinte de cameră, domnul K. Lenaerts, vicepreședinte al Curții, îndeplinind funcția de judecător al Camerei a patra, domnii M. Safjan și J. Malenovský și doamna A. Prechal, judecători,

avocat general: doamna E. Sharpston,

grefier: doamna A. Impellizzeri, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 12 septembrie 2013,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru Q și R, de C. Taormina și de L. V. Mascioli, avvocati;
- pentru guvernul italian, de G. Palmieri, în calitate de agent, asistată de G. Palatiello, avvocato dello Stato;
- pentru guvernul belgian, de T. Materne și de C. Pochet, în calitate de agenți;
- pentru guvernul german, de T. Henze și de J. Kemper, în calitate de agenți;
- pentru guvernul olandez, de C. Schillemans, de M. de Ree, de C. Wissels și de B. Koopman, în calitate de agenți;

* Limba de procedură: italiana.

- pentru guvernul austriac, de A. Posch, în calitate de agent;
 - pentru guvernul polonez, de B. Majczyna, de M. Arciszewski și de M. Szpunar, precum și de M. Szwarc, în calitate de agenți;
 - pentru guvernul elvețian, de D. Klingele, în calitate de agent;
 - pentru Comisia Europeană, de F. Moro și de R. Troosters, în calitate de agenți,
- după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 6 februarie 2014,
- pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 54 din Convenția de punere în aplicare a Acordului Schengen din 14 iunie 1985 între guvernele statelor din Uniunea Economică Benelux, Republicii Federale Germania și Republicii Franceze privind eliminarea treptată a controalelor la frontierele comune (JO 2000, L 239, p. 19, Ediție specială, 19/vol. 1, p. 183), semnată la Schengen la 19 iunie 1990 (denumită în continuare „CAAS”).
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unei proceduri penale declanșate în Italia împotriva lui M, pe baza aceluiași fapte cu cele care au făcut obiectul unei anchete paralele în Belgia, pentru comiterea, între luna mai 2001 și luna februarie 2004, pe teritoriul acestui din urmă stat membru, a unor violențe sexuale asupra unui copil minor.

Cadrul juridic

Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale

- 3 Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950 (denumită în continuare „CEDO”), cuprinde în anexă Protocolul nr. 7, semnat la Strasbourg la 22 noiembrie 1984 și ratificat de 25 de state membre ale Uniunii Europene (denumit în continuare „Protocolul nr. 7 la CEDO”), al cărui articol 4, intitulat „Dreptul de a nu fi judecat sau pedepsit de două ori”, este redactat după cum urmează:

„1. Nimeni nu poate fi urmărit sau pedepsit penal de către jurisdicțiile aceluiași stat pentru săvârșirea infracțiunii pentru care a fost deja achitat sau condamnat printr-o hotărâre definitivă conform legii și procedurii penale ale acestui stat.

2. Dispozițiile paragrafului precedent nu împiedică redeschiderea procesului, conform legii și procedurii penale ale statului respectiv, dacă fapte noi sau recent descoperite sau un viciu fundamental în cadrul procedurii precedente sunt de natură să afecteze hotărârea pronunțată.

3. Nicio derogare de la prezentul articol nu este îngăduită în temeiul art. 15 din [CEDO].”

Dreptul Uniunii

Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene

- 4 Articolul 50 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”), intitulat „Dreptul de a nu fi judecat sau condamnat de două ori pentru aceeași infracțiune”, are următorul cuprins:

„Nimeni nu poate fi judecat sau condamnat pentru o infracțiune pentru care a fost deja achitat sau condamnat în cadrul Uniunii, prin hotărâre judecătorească definitivă, în conformitate cu legea.”

Protocolul (nr. 19) privind acquis-ul Schengen

- 5 Protocolul (nr. 19) privind acquis-ul Schengen integrat în cadrul Uniunii Europene, anexat la Tratatul de la Lisabona (JO 2010, C 83, p. 290), prevede la articolele 1 și 2 că Regatul Belgiei și Republica Italiană figurează printre statele membre cărora li se aplică acquis-ul Schengen.

Protocolul (nr. 36) privind dispozițiile tranzitorii

- 6 Conform articolului 10 alineatele (1) și (3) din Protocolul (nr. 36) privind dispozițiile tranzitorii, anexat la Tratatul FUE, atribuțiile Curții în temeiul titlului VI din Tratatul UE, în versiunea anterioară Tratatului de la Lisabona, rămân neschimbate, în primii cinci ani de la data intrării în vigoare a acestui din urmă tratat, în ceea ce privește actele Uniunii adoptate înainte de intrarea în vigoare a tratatului menționat, inclusiv în cazul în care au fost acceptate în temeiul articolului 35 alineatul (2) UE.

Declarația în temeiul articolului 35 alineatul (2) UE

- 7 Din Informarea privind data intrării în vigoare a Tratatului de la Amsterdam, publicată în *Jurnalul Oficial al Comunităților Europene* din 1 mai 1999 (JO L 114, p. 56), reiese că Republica Italiană a făcut o declarație în temeiul articolului 35 alineatul (2) UE prin care acest stat membru acceptă competența Curții de a hotărî cu titlu preliminar în conformitate cu modalitățile prevăzute la articolul 35 alineatul (3) litera (b) UE.

CAAS

- 8 Face parte din acquis-ul Schengen, printre altele, CAAS. Titlul III din această convenție, intitulat „Poliția și securitatea”, cuprinde un capitol 3, intitulat, la rândul său, „Aplicarea principiului *ne bis in idem*”. Potrivit articolului 54 din CAAS, care figurează în acest capitol 3:

„O persoană împotriva căreia a fost pronunțată o hotărâre definitivă într-un proces pe teritoriul unei părți contractante nu poate face obiectul urmăririi penale de către o altă parte contractantă pentru aceleași fapte, cu condiția ca, în situația în care a fost pronunțată o pedeapsă, aceasta să fi fost executată, să fie în curs de executare sau să nu mai poate fi executată conform legilor părții contractante care a pronunțat sentința.”

Dreptul belgian

- 9 Articolul 128 din Codul de procedură penală belgian (denumit în continuare „CIC”) prevede că, atunci când se solicită trimiterea în judecată a unui inculpat, „[î]n cazul în care camera de consiliu consideră că faptele nu au caracter penal sau contravențional ori că nu există nicio probă împotriva inculpatului, aceasta dispune o soluție de netrimitere în judecată”.
- 10 Articolul 246 din CIC prevede:
- „Inculpatul în privința căruia camera de punere sub acuzare a dispus o soluție de netrimitere în judecată nu mai poate fi judecat ulterior pentru aceleași fapte, cu excepția cazului în care apar noi probe.”
- 11 Articolul 247 din CIC prevede:
- „Sunt considerate probe noi declarațiile martorilor, înscrisurile și procesele-verbale care nu au putut fi supuse examinării camerei de punere sub acuzare și care sunt de natură fie să întărească dovezile pe care camera de punere sub acuzare le-a considerat prea slabe, fie să prezinte faptele din alte perspective care sunt utile pentru descoperirea adevărului.”
- 12 Reiese din dosar că, în Belgia, Cour de cassation a statuat că articolele 246 și 247 din CIC se aplică nu doar deciziilor de netrimitere în judecată pronunțate de camerele de punere sub acuzare, ci și în toate situațiile în care instanțele cu competențe de investigare, inclusiv camera de consiliu, au pus capăt unei anchete judiciare printr-o decizie de netrimitere în judecată.
- 13 Articolul 248 din CIC prevede că, în cazul în care apar probe noi, ofițerul de poliție judiciară sau judecătorul de instrucție înaintează o copie a documentelor și a probelor procurorului general al parchetului de pe lângă curtea de apel. La cererea acestuia din urmă, președintele camerei de punere sub acuzare desemnează judecătorul care, la solicitarea ministerului public, va începe o nouă anchetă.

Dreptul italian

- 14 Articolul 604 din Codul penal italian prevede că actele de violență sexuală comise de resortisanți italieni pot fi urmărite penal în Italia chiar dacă au fost comise în străinătate.

Litigiul principal și întrebarea preliminară

- 15 M, resortisant italian, are reședința în Belgia, unde, ca urmare a mai multor plângeri formulate de Q, nora sa, a făcut obiectul unei urmăriri penale, în 2004, pentru acte de violență sexuală sau comportamente ilicite de natură sexuală, inclusiv pentru atentat la pudora unei minore mai mici de șaisprezece ani.
- 16 Aceste fapte ar fi fost comise pe teritoriul belgian între luna mai 2001 și luna februarie 2004, împotriva lui N, nepoata sa, născută la 29 aprilie 1999, cu complicitatea fiului său O, care este tatăl lui N.
- 17 În urma unei anchete în cursul căreia au fost adunate și examinate diverse mijloace de probă, camera de consiliu a tribunal de première instance de Mons (Belgia) a adoptat, printr-o ordonanță din 15 decembrie 2008, o decizie de netrimitere în judecată pentru motivul că nu există suficiente probe (denumită în continuare „ordonanța de netrimitere în judecată”).

- 18 Camera de punere sub acuzare a cour d'appel de Mons (Belgia) a confirmat această ordonanță de netrimitere în judecată printr-o hotărâre din 21 aprilie 2009. Recursul introdus împotriva acestei hotărâri a fost respins de Cour de cassation (Belgia) printr-o hotărâre din 2 decembrie 2009.
- 19 Paralel cu ancheta desfășurată pe teritoriul belgian și ca urmare a unei plângeri depuse de Q la 23 noiembrie 2006 la poliția italiană, a fost începută urmărirea penală împotriva lui M la Tribunale di Fermo, pentru aceleași fapte ca cele menționate la punctele 15 și 16 din prezenta hotărâre.
- 20 La 19 decembrie 2008, după o anchetă care a privit, în esență, aceleași aspecte ca ancheta desfășurată în Belgia, judecătorul de cameră preliminară a Tribunale di Fermo a dispus ca M să fie trimis în judecată în fața unui complet din cadrul aceleiași instanțe.
- 21 Cu ocazia ședinței care a avut loc la 9 decembrie 2009 în fața Tribunale di Fermo, M a invocat hotărârea din 2 decembrie 2009 a Cour de Cassation și principiul *ne bis in idem*.
- 22 Ministerul public și avocații lui Q, deși au recunoscut identitatea faptelor care au făcut obiectul anchetei atât în Belgia, cât și în Italia, au contestat existența unei hotărâri pe fond care să aibă autoritate de lucru judecat și, în această privință, au susținut că ordonanța de netrimitere în judecată din 15 decembrie 2008 nu împiedică redeschiderea ulterioară a procedurii pe baza prezentării unor noi probe.
- 23 Instanța de trimitere arată că respectiva ordonanță de netrimitere în judecată se opune ca inculpatul să fie trimis în judecată, cu excepția cazului în care apar noi probe împotriva acestuia, astfel cum sunt definite la articolul 247 din CIC.
- 24 De asemenea, instanța de trimitere arată că, potrivit dreptului belgian, redeschiderea anchetei judiciare ca urmare a unor probe noi nu poate avea loc decât la cererea Ministerului Public.
- 25 În aceste condiții, Tribunale di Fermo a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„O hotărâre definitivă de netrimitere în judecată, prin care încetează procedura penală după o anchetă amplă, dar care permite redeschiderea procedurii în cazul apariției unor noi dovezi, dată de [o instanță a unui] stat membru al Uniunii Europene care este parte la Convenția de punere în aplicare a Acordului Schengen (CAAS), exclude inițierea sau desfășurarea unei proceduri cu privire la aceleași fapte și aceeași persoană într-un alt stat contractant?”

Cu privire la întrebarea preliminară

- 26 Prin intermediul întrebării formulate, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolul 54 din CAAS trebuie interpretat în sensul că o ordonanță de netrimitere în judecată care împiedică, în statul contractant în care a fost dată această ordonanță, o nouă urmărire penală pentru aceleași fapte împotriva persoanei care a beneficiat de ordonanța menționată, cu excepția cazului în care intervin noi probe împotriva acesteia, trebuie considerată o hotărâre definitivă, în sensul acestui articol, care împiedică astfel desfășurarea unei noi urmăriri penale împotriva aceleiași persoane pentru aceleași fapte într-un alt stat contractant.
- 27 Astfel cum reiese chiar din prevederile articolului 54 din CAAS, nicio persoană nu poate fi urmărită într-un stat contractant pentru aceleași fapte pentru care s-a pronunțat deja o „hotărâre definitivă” într-un alt stat contractant.

- 28 Pentru a stabili dacă o decizie judiciară reprezintă o hotărâre definitivă în sensul acestui articol, trebuie să se asigure că această decizie a fost pronunțată în urma unei aprecieri asupra fondului cauzei (a se vedea în acest sens Hotărârea Miraglia, C-469/03, EU:C:2005:156, punctul 30).
- 29 În acest scop, Curtea a statuat că o decizie a autorităților judiciare ale unui stat contractant prin care un inculpat a fost achitat definitiv pentru insuficiența probelor trebuie considerată ca fiind întemeiată pe o astfel de apreciere (a se vedea în acest sens Hotărârea van Straaten, C-150/05, EU:C:2006:614, punctul 60).
- 30 Prin urmare, trebuie constatat că o ordonanță de netrimitere în judecată pronunțată în urma unei anchete în cursul căreia au fost adunate și examinate diverse mijloace de probă trebuie să fie considerată că a făcut obiectul unei aprecieri asupra fondului, în sensul Hotărârii Miraglia (EU:C:2005:156), întrucât cuprinde o decizie definitivă cu privire la caracterul insuficient al acestor probe și exclude orice posibilitate ca litigiul să fie redeschis pe baza aceiași serii de indicii.
- 31 În această privință, reiese din jurisprudența constantă a Curții că, pentru a se putea considera că în privința unei persoane a fost pronunțată o „hotărâre definitivă” pentru faptele care îi sunt imputate, în sensul articolului 54 din CAAS, trebuie ca acțiunea penală să se fi stins în mod definitiv, astfel încât decizia în cauză să confere, în statul contractant în care a fost adoptată, protecția acordată în temeiul principiului *ne bis in idem* (a se vedea în acest sens Hotărârea Turanský, C-491/07, EU:C:2008:768, punctele 32 și 35 și jurisprudența citată).
- 32 Astfel, o decizie care, potrivit dreptului statului contractant în care s-a început urmărirea penală împotriva unei persoane, nu stinge definitiv acțiunea penală la nivel național nu poate constitui, în principiu, un impediment procedural în calea începerii sau a continuării urmăririi penale pentru aceleași fapte împotriva acestei persoane într-un alt stat contractant (Hotărârea Turanský, EU:C:2008:768, punctul 36).
- 33 Or, astfel cum reiese din decizia de trimitere, ca urmare a hotărârii pronunțate de Cour de cassation la 2 decembrie 2009, ordonanța de netrimitere în judecată a dobândit autoritate de lucru judecat. În consecință, trebuie să se considere că acțiunea penală s-a stins, împiedicând astfel, pe teritoriul Regatului Belgiei, o nouă urmărire penală împotriva lui M pentru aceleași fapte și pe baza aceiași serii de elemente precum cele care fuseseră examinate în cadrul procedurii în care s-a adoptat această ordonanță. Astfel, articolele 246-248 din CIC prevăd, în esență, că procedura nu poate fi redeschisă decât pe baza unor noi probe, și anume, în special, a unor elemente de probă care nu au fost supuse încă examinării camerei de punere sub acuzare și care sunt susceptibile să modifice decizia acestora de netrimitere în judecată.
- 34 Pe de altă parte, trebuie amintit că, astfel cum a statuat Curtea la punctul 40 din Hotărârea Bourquain (C-297/07, EU:C:2008:708), în ceea ce privește o hotărâre pronunțată în lipsă, simplul fapt că această procedură penală ar fi implicat, în temeiul dreptului național, redeschiderea procesului nu exclude, în sine, calificarea acestei hotărâri drept „definitivă” în sensul articolului 54 din CAAS.
- 35 În plus, trebuie arătat că, întrucât dreptul de a nu fi urmărit sau condamnat de două ori pentru aceeași infracțiune este prevăzut și la articolul 50 din cartă, articolul 54 din CAAS trebuie să fie interpretat în lumina acestuia.
- 36 În această privință, trebuie arătat, mai întâi, că aprecierea caracterului „definitiv” al deciziei penale în cauză trebuie efectuată pe baza dreptului statului membru în care aceasta a fost adoptată.
- 37 În continuare, trebuie observat că, potrivit explicațiilor referitoare la articolul 50 din cartă, care trebuie luate în considerare în vederea interpretării acesteia (Hotărârea Åkerberg Fransson, C-617/10, EU:C:2013:105, punctul 20 și jurisprudența citată), „în ceea ce privește situațiile menționate la articolul 4 din Protocolul nr. 7, și anume aplicarea principiului în cadrul aceluiași stat membru,

dreptul garantat are același înțeles și domeniu de aplicare ca și dreptul corespondent din CEDO”. Astfel, dat fiind că, potrivit articolului 54 din CAAS, caracterul „definitiv” al unei decizii judiciare, în vederea aplicării principiului *ne bis in idem* unor eventuale anchete desfășurate de un alt stat contractant, depinde de caracterul definitiv sau nedefinitiv al deciziei respective în statul contractant în care aceasta a fost adoptată, acest punct din explicații este relevant în speță.

- 38 Or, din cuprinsul articolului 4 paragraful 2 din Protocolul nr. 7 la CEDO reiese că principiul *ne bis in idem* consacrat la paragraful 1 al acestui articol nu se opune posibilității de redeschidere a procesului „dacă fapte noi sau recent descoperite” sunt de natură să afecteze hotărârea pronunțată.
- 39 În această privință, în Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului Zolotoukhine împotriva Rusiei (10 februarie 2009, nr. 14939/03, § 83) s-a statuat că articolul 4 din Protocolul nr. 7 la CEDO „devine relevant [...] la inițierea unei noi urmăriri penale, în cazul în care o achitare sau o condamnare anterioară a dobândit deja statutul de *res iudicata*”. În schimb, căile de atac extraordinare nu pot fi luate în considerare pentru a stabili dacă procedura a fost închisă în mod definitiv. Deși aceste căi de atac reprezintă o continuare a primei proceduri, caracterul „definitiv” al deciziei nu poate depinde de exercitarea lor (Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea Zolotoukhine împotriva Rusiei din 10 februarie 2009, nr. 14939/03, § 108).
- 40 În speță, posibilitatea unei redeschideri a anchetei judiciare ca urmare a apariției unor probe noi, astfel cum este prevăzută la articolele 246-248 din CIC, nu poate repune în cauză caracterul definitiv al ordonanței de netrimitere în judecată în discuție în litigiul principal. Desigur, această posibilitate nu constituie o „cale de atac extraordinară”, în sensul jurisprudenței menționate a Curții Europene a Drepturilor Omului, ci implică declanșarea excepțională și pe baza unor elemente de probă diferite a unei proceduri distincte, iar nu doar simpla continuare a procedurii deja închise. Pe de altă parte, având în vedere necesitatea verificării caracterului cu adevărat nou al elementelor invocate pentru justificarea unei redeschideri, orice nouă procedură, întemeiată pe o astfel de posibilitate de redeschidere, împotriva aceleiași persoane și pentru aceleași fapte nu poate fi declanșată decât în statul contractant pe teritoriul căruia a fost adoptată această ordonanță.
- 41 Având în vedere considerațiile de mai sus, trebuie să se răspundă la întrebarea adresată că articolul 54 din CAAS trebuie interpretat în sensul că o ordonanță de netrimitere în judecată care împiedică, în statul contractant în care a fost dată această ordonanță, o nouă urmărire penală pentru aceleași fapte împotriva persoanei care a beneficiat de ordonanța respectivă, cu excepția cazului în care intervin noi probe împotriva acestei persoane, trebuie considerată ca fiind o hotărâre definitivă, în sensul acestui articol, care împiedică desfășurarea unei noi urmăriri penale împotriva aceleiași persoane pentru aceleași fapte într-un alt stat contractant.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 42 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a patra) declară:

Articolul 54 din Convenția de punere în aplicare a Acordului Schengen din 14 iunie 1985 între guvernele statelor din Uniunea Economică Benelux, Republicii Federale Germania și Republicii Franceze privind eliminarea treptată a controalelor la frontierele comune, semnată la Schengen (Luxemburg) la 19 iunie 1990, trebuie interpretat în sensul că o ordonanță de netrimitere în judecată care împiedică, în statul contractant în care a fost dată această ordonanță, o nouă urmărire penală pentru aceleași fapte împotriva persoanei care a beneficiat de ordonanța

respectivă, cu excepția cazului în care intervin noi probe împotriva acestei persoane, trebuie considerată ca fiind o hotărâre definitivă, în sensul acestui articol, care împiedică desfășurarea unei noi urmăriri penale împotriva aceleiași persoane pentru aceleași fapte într-un alt stat contractant.

Semnături